

УДК 347.12 : 303

**Колесніченко В. В., к.ю.н., докторант
НУ «Одеська юридична академія»**

Про вдосконалення правового регулювання відносин у сфері реалізації права на звернення громадян з питань захисту права інтелектуальної власності у позасудовому порядку

Стаття присвячена обґрунтуванню шляхів вдосконалення правового регулювання відносин у сфері реалізації права на звернення громадян з питань захисту права інтелектуальної власності. Встановлено, що чинне законодавство передбачає здійснення позасудового захисту у виділеній сфері не тільки шляхом оскарження відповідно Закону України «Про звернення громадян», але й шляхом звернення із запереченнями проти рішень Державної служби інтелектуальної власності України. Зазначено про системний характер вдосконалення правового регулювання відносин у вказаній сфері. Запропоновано розробити і прийняти проект закону про адміністративне оскарження, а також внести зміни до Закону України «Про авторське право і суміжні права» з метою закріплення на рівні закону процедур розгляду заперечень Апеляційною палатою Державної служби інтелектуальної власності України.

Ключові слова: позасудове оскарження, скарга, заперечення, інтелектуальна власність, процедура

Статья посвящена обоснованию путей совершенствования правового регулирования отношений в сфере реализации права на обращение граждан по вопросам защиты права интеллектуальной собственности. Установлено, что действующее законодательство предусматривает внесудебную защиту в выделенной сфере не только путём обжалования в соответствии с Законом Украины «Об обращениях граждан», но и путём обращения с возражениями против решений Государственной службы интеллектуальной собственности Украины. Указано о системном характере совершенствования правового регулирования отношений в указанной сфере. Предложено разработать и принять проект закона об административном обжаловании, а также внести изменения в Закон Украины «Об авторском праве и смежных правах» с целью закрепления на уровне закона процедур рассмотрения возражений Апелляционной палатой Государственной службы интеллектуальной собственности Украины.

Ключевые слова: внесудебное обжалование, жалоба, возражение, интеллектуальная собственность, процедура

The article is devoted to justification of the ways of improvement of legal regulation of relations in the sphere of realization of the citizens' right to appeal on protection of intellectual property rights in extrajudicial order. It is established, that the current legislation provides the implementation of extrajudicial protection in chosen field not only by way of appeal according to the Law of Ukraine «On addresses of citizens», but also by the treatment with objections against decisions of the State service of intellectual property of Ukraine. There specified about the systemic nature of improvement of legal regulation of relations in this sphere. There proposed to elaborate and adopt the draft law on administrative appeals as well as to amend the Law of Ukraine «About the copyright and the adjacent rights» with the aim of consolidation on the level of the law the procedures of consider of objections by the Appeals chamber of the State Department of intellectual property of Ukraine.

Keywords: extrajudicial appeal, complaint, objections, intellectual property, procedure.

Постановка проблеми. Право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної діяльності передбачено ст.41 Конституції України [1]. Держава має захищати таке право засобами

і заходами, встановленими чинним законодавством. Позасудовий захист серед усіх засобів і заходів правового захисту характеризується оперативністю, економічністю, а тому його вдосконалення є перспективним, особливо з позицій посилення конституційних гарантій реалізації права інтелектуальної власності.

Опрацювання наукового доробку російських вчених дозволяє вказати про те, що проблемі захисту інтелектуальної власності та, зокрема, авторського і суміжних прав, було приділено увагу у понад 273 робіт з різних галузевих юридичних наук — теорії права (наприклад, М.М. Доцик), кримінального права (наприклад, М.Ю. Бондарев, М.О. Романенко), кримінального процесу (наприклад, Р.Б. Хаметов), міжнародного права (наприклад, А.М. Мінков), адміністративного права, цивільного права (наприклад, М.Б. Ковальов, М.І. Скоков). На рівні докторських дисертацій можна відзначити дослідження О.В. Халіпової, виконане у галузі конституційного права, І.М. Рассолова, виконане у галузі адміністративного права. Найбільша кількість робіт з виділеного напрямку виконана російськими дослідниками з цивільного права. Серед робіт українських вчених у галузі адміністративного права, присвячених дослідженню окремих аспектів проблеми захисту права інтелектуальної власності доцільно вказати про роботи О.М. Головкової, І.Г. Запорожець, Ф.О. Кіріленко, Г.В. Корчевного, І.С. Кравченко, О.Ш. Чомахашвілі та інших.

Разом з тим, питання вдосконалення позасудового захисту права інтелектуальної власності, особливо у напрямку обґрунтування пропозицій щодо внесення змін до законодавства потребує додаткового опрацювання. Першим кроком до вирішення вказаної проблеми постає питання формування належних правових підстав реалізації права на звернення громадян щодо захисту права інтелектуальної власності.

Мета статті полягає у визначенні шляхів вдосконалення правового регулювання відносин у сфері реалізації права на звернення громадян з питань захисту права інтелектуальної власності.

Викладення основного матеріалу. Чинне законодавство надає громадянину право звертатись за захистом права інтелектуальної власності у позасудовому порядку, що регламентовано Законом України «Про звернення громадян», Постанови Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 №348 «Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації» [2], наказу Державної служби інтелектуальної власності України від 20.12.2011 №252-Н «Про організацію особистого прийому громадян у Державній службі інтелектуальної власності України», а також наказу Міністерства освіти і науки України від 15.09.2003 №622 «Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Державного департаменту інтелектуальної власності» [3].

Особливостями провадження з розгляду заперечень проти рішення Державної служби інтелектуальної власності щодо набуття прав на об'єкт права інтелектуальної власності, порівняно із провадженням з розгляду скарг, визначено такі: а) форма звернення до уповноваженого щодо розгляду справи та прийняття рішення суб'єкта - заперечення; б) предмет звернення — рішення Державної служби інтелектуальної власності, неправильність якого оскаржується.

ся; в) суб'єкт розгляду заперечення – Апеляційна палата; г) характер розгляду – колегіальний; д) строк розгляду заперечення - протягом 2 місяців від дати його одержання Апеляційною палатою з урахуванням попереднього розгляду; е) процедура розгляду, яка передбачає попередній розгляд, а також право Голови Державної служби інтелектуальної власності опротестувати рішення, прийняте Апеляційною палатою; ж) структура рішення, прийнятого Апеляційною палатою, яка складається з частин, що зазвичай характерні для судового рішення, яким вирішується справа по суті – вступна, описова, мотивувальна і резолютивна.

Однак, розгляд заперечень проти рішень Державної служби інтелектуальної власності урегульовано не законом, а підзаконним актом, хоча результат розгляду безпосередньо зачіпає права і свободи громадян. Саме тому доцільно встановити на рівні Закону процедур розгляду Апеляційною палатою заперечень. З цією метою можна запропонувати зміни до Закону України «Про авторське право і суміжні права» [4].

Особливості процесуального порядку розгляду звернень громадян, в тому числі – скарг в Державній службі інтелектуальної власності України, порівняно із загальним порядком стосуються встановлення процедури попереднього запису на прийом. Також доцільно врахувати і те, що Законом України «Про звернення громадян» особливості щодо скарг передбачено тільки у частині термінів подання скарги. Відповідно до ст.17 зазначеного Закону, скарга на рішення, що оскаржувалось, може бути подана до органу або посадовій особі вищого рівня протягом одного року з моменту його прийняття, але не пізніше одного місяця з часу ознайомлення громадянина з прийнятим рішенням. Скарги, подані з порушенням зазначеного терміну, не розглядаються. Поновлення цього терміну передбачено як дискреційне повноваження органу (посадової особи), яка розглядає скаргу. Підставою поновлення є поважність причин пропуску терміну подання скарги.

Відповідно до п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 №348, усі пропозиції, заяви і скарги, що надійшли, повинні прийматися та централізовано реєструватися у день їх надходження на реєстраційно-контрольних картах, придатних для оброблення персональними комп'ютерами, або в журналах. Письмові пропозиції, заяви і скарги, подані на особистому прийомі, також підлягають централізованій реєстрації на реєстраційно-контрольних картках, придатних для оброблення персональними комп'ютерами, або в журналах. Передбачено автоматизовані реєстрація пропозицій, заяв і скарг та облік особистого прийому громадян. Пунктом 8 Постанови Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 №348 встановлено, що пропозиції, заяви і скарги громадян після їх вирішення з усіма документами щодо їх розгляду і вирішення та примірником реєстраційно-контрольної форми мають бути повернуті посадовим особам чи підрозділу службового апарату, які ведуть діловодство за пропозиціями, заявами і скаргами, для централізованого формування справи, картотек, банку даних. Формування і зберігання справ у виконавців забороняється.

Серед принципів провадження з скаргами громадян на порушення у сфері права інтелектуальної власності принцип дотримання вимог до звернення впливає з приписів ст.5 Закону України «Про звернення громадян». Серед вимог до звернення передбачено: адресація суб'єкту, уповноваженому вирішувати

питання, порушене у зверненні; заборона анонімності звернення; викладення у письмовій чи усній (викладено громадянином і записано посадовою особою на особистому прийомі) формах; можливість подання індивідуального чи колективного звернення; вимога підпису письмового звернення заявником та вказівка дати.

Однак, чинне законодавство у частині, що стосується вимог до звернень громадян, у тому числі — скарг, не надає відповіді на ряд питань, зокрема — щодо дотримання вимоги дієздатності особи, яка звернулась, мови викладення звернення тощо. Крім того, потребують вдосконалення норми щодо встановлення наслідків недотримання вимог до звернень громадян. Саме тому у теоретичних дослідженнях вчені обґрунтовують і пропонують перелік вимог щодо звернень, а також наслідки недотримання вимог.

Зокрема відповідні теоретичні положення формулює А.К. Гасанова. Дослідниця слушно зазначає про такі вимоги до скарг: адресуються тим державним органам (посадовим особам), які уповноважені щодо вирішення справи з суттю; у скарзі має бути зазначено прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, викладено суть скарги; письмова скарга повинна бути підписана скаржником (скаржниками) із зазначенням дати; особа, що подала скаргу, має бути дієздатною; повинні бути дотримані терміни подання скарги; скарга не може подаватися для розгляду тому органу, який раніше розглядав його, від того ж громадянина, з одного і того ж питання за умови, що по першій скарзі прийняте рішення по суті; мова скарги має бути українська чи інша, яка є прийнятною для сторін [5, с. 146]. Наслідки недотримання вимог, що висуваються до скарги, А.К. Гасанова формулює такі: скарга, оформлена без дотримання вимог щодо адресату, відсутності анонімності, наявності викладеної суті повертається заявникові з відповідними роз'ясненнями не пізніше як через десять днів від дня її надходження; якщо порушені у скарзі питання не входять до повноважень органу (посадової особи) щодо якої вона надійшла, вона в термін не більше п'яти днів пересилається за належністю відповідному органу чи посадовій особі, про що повідомляється громадянину, який подав скаргу. У разі, якщо скарга не містить даних, необхідних для прийняття обґрунтованого рішення органом чи посадовою особою, вона в той же термін повертається громадянину з відповідними роз'ясненнями; письмова скарга без зазначення місця проживання, не підписана автором (авторами), а також така, з якого не можна встановити авторство, визнається анонімною і розгляду не підлягає; не розглядаються повторні скарги одним і тим же органом від одного і того ж громадянина з одного і того ж питання, якщо по першій скарзі було прийняте рішення по суті, а також ті звернення, терміни розгляду яких сплили, та звернення осіб, визнаних судом недієздатними. Скарга на рішення, що оскаржувалось, може бути подана до органу або посадовій особі вищого рівня протягом одного року з моменту його прийняття, але не пізніше одного місяця з часу ознайомлення громадянина з прийнятим рішенням. Скарги, подані з порушенням зазначеного терміну, не розглядаються. Пропущений з поважної причини термін може бути поновлений органом чи посадовою особою, що розглядає скаргу; скарга, написана мовою, що робить неможливим визначити суть порушеного питання, повертається заявникові з відповідними роз'ясненнями не пізніш як через десять днів від дня її надходження. Рішення щодо скарг громадян та відповіді на них оформ-

ляються відповідно до вимог законодавства про мови. Такі рішення та відповіді можуть бути викладені в перекладі мовою спілкування заявника [5, с. 147-148].

Звернення до наукових досліджень дозволяє зазначити про критичне ставлення вчених до існуючого стану правового регулювання відносин у сфері реалізації права на звернення. Т.П. Мінка наводить думку В.Б. Авер'янова, з якою слід погодитись, про необхідність подальшої деталізації загальної процедури оскарження, чітке визначення етапів проходження скарги особи, обмеження кількості можливих варіантів рішень, закріплення переліку обов'язків посадових осіб з інформування скаржника про наслідки та процедури [6, с. 222].

Дійсно, необхідність вдосконалення процедур розгляду звернень громадян (в тому числі — скарг) визначена недосконалістю правового регулювання відповідних відносин, що призводить до низької ефективності дії норм законодавства. Слід врахувати і те, що рамковий Закон України «Про звернення громадян» був прийнятий у 1996 році — майже 17 років тому назад і, зрозуміло, із плином часу, розвитком державотворчих процесів виникають питання, пов'язані із посиленням гарантій законності у сфері діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування. Тому не випадково неодноразово були подані законопроекти, спрямовані на вдосконалення правового регулювання відносин у сфері розгляду звернень громадян. Зокрема, проекти №2494 від 16.05.2008 р. щодо спеціальних контрольних комісій з питань звернень громадян, №2650 від 17.06.2008 р. щодо строків та порядку розгляду звернень, №3064 від 21.08.2008 р. щодо звернення, що подається у формі електронного документа, №6587 від 24.06.2010 р. щодо удосконалення порядку розгляду звернень, №7015 від 28.07.2010 р. про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо встановлення додаткових гарантій громадянам на отримання інформації у разі звернень до органів державної влади і місцевого самоврядування).

І.В. Панова слушно зазначає, що усі ці законопроекти спрямовані на: створення ефективного (об'єктивного, безкоштовного, оперативного) механізму захисту прав та законних інтересів суб'єкта, що не наділений владними повноваженнями шляхом скорочення витрат (економічних, юридичних, психологічних) на отримання рішення за зверненням; підвищення авторитету органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх професіоналізму та оперативності при розгляді адміністративних справ на підставі звернень громадян, протоколів у справах про адміністративні правопорушення. Тим самим буде забезпечено зниження рівня корупції та бюрократизму, зменшення фактів зволікання із розглядом справи; розвантаження судів та звільнення їх від невластивих функцій адміністративно-юрисдикційного органу; формування правової основи адміністративної процедури позасудового та досудового розгляду адміністративних справ [7].

На обговоренні наразі знаходиться проект Адміністративно-процедурного кодексу України (реєстр. № 11472 від 03.12.2012 р.), однак 12 грудня 2012 року цей проект було відкликано.

Таким чином, питання про вдосконалення правового регулювання відносин у сфері реалізації права на звернення громадян на системному рівні залишається актуальним. Системний характер вдосконалення обумовлений необхідністю прийняття ряду законодавчих актів, які стосуються вдосконалення процедур

позасудового захисту взагалі і у сфері захисту права інтелектуальної власності, зокрема. Таке вдосконалення можливе і доречно шляхом прийняття законодавчого акту. Поряд із існуючими пропозиціями щодо прийняття проекту Адміністративно-процедурного кодексу України, можливо запропонувати розробити і прийняти проект закону про адміністративне оскарження. Така пропозиція обумовлена тим, що назва «Адміністративно-процедурний кодекс України» має стосуватись проекту законодавчого акту, яким було би урегульовано процедури розробки і прийняття управлінських рішень. Крім того, вдосконалення правового регулювання позасудового захисту права інтелектуальної власності передбачає урегулювання на рівні закону процедур розгляду заперечень Апеляційною палатою Державної служби інтелектуальної власності України шляхом внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права»

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації: постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.1997 р. №348// Офіційний вісник України. – 1997. - № 16. - № с. 85.
3. Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Державного департаменту інтелектуальної власності : наказ Міністерства освіти і науки України від 15.09.2003 №622 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 40. – Ст. 2148.
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
5. Гасанова А. К. Адміністративно-правові засади вирішення конфліктів в діяльності органів виконавчої влади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Гасанова Антоніна Керимівна. – О., 2011. – 215 с.
6. Адміністративне процесуальне право : навч. посіб./ [Т. П. Мінка, С. М. Алфьоров, Р. В. Миронюк та ін.] ; за ред. Т. П. Мінки. – Х.: Право, 2013. – 352 с.
7. Панова И. В. Административное судопроизводство и процедура внесудебного, досудебного рассмотрения административных дел / И. В. Панова [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://juristmoscow.ru/adv_rek/526/

